

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
PETICIJŲ KOMISIJA**

IŠVADA

2020 m. birželio 10 d.

Vilnius

Dėl Seimo Peticijų komisijos sprendimo

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija (toliau – Komisija) 2020 m. birželio 10 d. posėdyje iš esmės išnagrinėjo Agnės Jurgaitytės ir kitų pareiškėjų peticiją „Dėl lytinės tapatybės ir lyties raiškos įtraukimo prie nediskriminavimo pagrindų Lietuvos Respublikos darbo kodekse ir Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatyme“ ir priėmė sprendimą atmesti joje pateiktą reikalavimą į Lietuvos Respublikos darbo kodekso 26 straipsnį ir Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą prie nediskriminavimo pagrindų įtraukti terminus „lytinė tapatybė“ ir „lyties raiška“.

Komisija šį sprendimą priėmė, atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pateiktas nuomones bei dėl šių motyvų:

1. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas įgyvendina Europos Sąjungos direktyvų, nurodytų šio kodekso priede, nuostatas (tame tarpe ir 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (toliau – Direktyva 2006/54/EB). Darbo kodekso nuostatos yra suderintos su šių direktyvų nuostatomis ir joms neprieštarauja. Analogiškai diskriminavimą dėl lyties uždraudžia ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai (Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas, Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas).

Direktyvos 2006/54/EB 2 straipsnyje dėl sąvokų nustatyta, kad tiesioginė diskriminacija – kai dėl lyties vienam asmeniui sudaromos mažiau palankios sąlygos palyginti su sąlygomis, kurios panašioje situacijoje yra, buvo ar būtų sudarytos kitam asmeniui; netiesioginė diskriminacija – kai dėl akivaizdžiai neutralios nuostatos, kriterijaus ar praktikos vienos lyties asmenys gali atsidurti tam tikroje prastesnėje padėtyje nei kitos lyties asmenys, išskyrus atvejus, kai tą nuostatą, kriterijų ar

praktiką objektyviai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis; priekabiavimas – kai nepageidaujamu elgesiu, susijusiu su asmens lytimi, siekiama pakenkti arba pakenkiama žmogaus orumui ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška, menkinanti, žeminanti ar užgauli aplinka. Direktyvos 2006/54/EB 4 straipsnyje nustatyta, kad „panaikinama bet kokia tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija dėl lyties visų aspektų ir sąlygų atžvilgiu atlyginant už tą patį darbą arba už vienodos vertės darbą“. Atsižvelgiant į tai, nediskriminavimo principas dėl lyties reiškia visų formų dėl lyties diskriminavimo uždraudimą.

2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR, nėra susijusi su Darbo kodekso nuostatomis. Šios direktyvos tikslas yra užtikrinti, kad nusikaltimų aukos gautų tinkamą informaciją, paramą ir apsaugą bei galėtų dalyvauti baudžiamajame procese (1 str. 1 d.). Tačiau ir šioje direktyvoje nurodyta, kad smurtas, kuris nukreiptas į asmenį dėl to asmens lyties, lytinės tapatybės ar lytinės raiškos arba nuo kurio neproporcingai dideliu mastu kenčia tam tikros lyties asmenys, suprantamas kaip smurtas dėl lyties (17 p.).

Be to, Darbo kodekso 2 straipsnio 1 dalyje ir 26 straipsnio 1 dalyje darbuotojų diskriminacija yra uždrausta nurodytais šiuose straipsniuose pagrindais, kurių sąrašas nėra baigtinis, t. y. esant bet kokių darbdavio santykių su darbuotojais tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, seksualinis priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, narystės politinėje partijoje ar asociacijoje, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, išskyrus atvejus dėl asmens išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų dirbantiems religinėse bendruomenėse, bendrijose ar centruose, jeigu reikalavimas darbuotojui dėl išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų, atsižvelgiant į religinės bendruomenės, bendrijos ar centro etosą, yra įprastas, teisėtas ir pateisinamas, ketinimo turėti vaiką (vaikų) pagrindu, dėl aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis, ar kitais įstatymuose nustatytais pagrindais yra draudžiami.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, manytina, kad nustatytas Darbo kodekso reglamentavimas yra pakankamas uždraudžiant visų formų dėl lyties diskriminaciją ir papildomai išskirti tik jos formas yra netikslinga.

2. Sprendžiant dėl lytinės tapatybės ir lyties raiškos kaip nediskriminavimo pagrindų įtvirtinimo įstatyminiame reguliavime, svarbu pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas, kuris draudžia diskriminuoti asmenis dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamu diskriminavimu tada, kai žmogaus teisės varžomos dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, kartu žeminamas ir diskriminuojamo žmogaus orumas (2017 m. gruodžio 19 d. išvada).

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų arba kitus požymius (2003 m. liepos 4 d., 2003 m. lapkričio 17 d., 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimai). Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalis yra 1 dalies išvestinė, nes neleidžia pažeisti asmenų lygiateisiškumo – bendros taisyklės, suformuluotos Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs“ (1995 m. sausio 24 d. išvada).

Atsižvelgiant į tai, konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo turinys gali būti atskleistas tik aiškinant Konstitucijos 29 straipsnio 1 ir 2 dalis kartu. Todėl Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalis negali būti suprantama kaip įtvirtinanti baigtinį nediskriminavimo pagrindų sąrašą; priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje laidojamą visų asmenų lygybę įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms, t. y. pačią konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo esmę.

Taigi, netgi nesant įstatyminio reguliavimo, kuriuo būtų numatytas draudimas diskriminuoti asmenis lytinės tapatybės pagrindu, Lietuvoje diskriminacija lytinės tapatybės pagrindu yra draudžiama pagal aukščiausios teisinės galios Lietuvos teisės aktą – Konstituciją.

Be to, sprendžiant dėl lyties raiškos kaip nediskriminavimo pagrindo įtvirtinimo, pažymėtina, kad iš peticijoje pateiktų argumentų lieka neaišku, ar lytinė tapatybė ir lyties raiška nėra tapačios ar savo esme panašios sąvokos. Lyties raiškos terminas nėra sutinkamas Lietuvos teisinėje sistemoje.

3. Seime yra svarstomas Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtas Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIP-3512 (nauja redakcija), kuriame lytinės tapatybės ar lyties raiškos sąvokos nevartojamos. Šio projekto 2 straipsnyje „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“, apibrėžiant sąvokų „diskriminacija“, „lygios galimybės“, „priekabiavimas“, „tiesioginė diskriminacija“ ir kt., vartojama „lyties“ sąvoka.

Peticijų komisija, vadovaudamasi Peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalies ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų 28 punktu, siūlo Seimo seniūnų sueigai įtraukti į Lietuvos Respublikos Seimo pavasario sesijos darbotvarkę protokolinio nutarimo dėl Peticijų komisijos sprendimo dėl Agnės Jurgaitytės ir kitų pareiškėjų peticijos projektą.

PRIDEDAMA:

1. Agnės Jurgaitytės ir kitų pareiškėjų peticijos kopija, 5 lapai.
2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2019 m. gruodžio 31 d. raštas Nr.:(11.2 E-53)SD-6513, 3 lapai,
3. Teisingumo ministerijos 2020 m. kovo 6 d. raštas Nr. (1.21E) 7R-1493, 2 lapai.
4. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2020 m. sausio 10 d. raštas Nr. (1.4)S-11, 2 lapai.
5. Išrašas iš Peticijų komisijos 2020 m. birželio 10 d. posėdžio protokolo Nr. 250-P-07, 1 lapas.
6. Lietuvos Respublikos Seimo protokolinio nutarimo projektas, 1 lapas.

Komisijos pirmininkas

Petras Čimbaras

Janina Šniaukštienė, tel. (8 5) 239 6819, el. p. janina.sniaukstiene@lrs.lt